

4-26-2020

MASTER SKILLS OF CREATING A PORTRAIT IN THE NOVEL OF "EMMA"

Khilola Shavkatovna Ahmedova

basic doctoral student of the department of uzbek literature, BSU

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/buxdu>

Part of the [Arts and Humanities Commons](#)

Recommended Citation

Ahmedova, Khilola Shavkatovna (2020) "MASTER SKILLS OF CREATING A PORTRAIT IN THE NOVEL OF "EMMA";" *Scientific reports of Bukhara State University*: Vol. 3 : Iss. 2 , Article 10.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/buxdu/vol3/iss2/10>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific reports of Bukhara State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

УДК: 398(09)894.322 ўзб.-1(575.1)

«ЭММА» РОМАНИДА ПОРТРЕТ ЯРАТИШ МАҲОРАТИ

МАСТЕРСТВО СОЗДАНИЯ ПОРТРЕТА В РОМАНЕ " ЭММА"

MASTER SKILLS OF CREATING A PORTRAIT IN THE NOVEL OF "EMMA"

Аҳмедова Ҳилола Шавкатовна*БухДУЎзбек адабиёти кафедраси таянч докторанти***Ahmedova Khilola Shavkatovna***basic doctoral student of the department of uzbek literature, BSU*

Таянч сўзлар: Эмма, бош қаҳрамон, ҳаёт тарзи, руҳият, ирония, характер, танқидчи, адиба.

Ключевые слова: Эмма, главная героиня, условия жизни, психологизм, ирония, характер, критик, писательница.

Key words: Emma, the main character, lifestyle, psychologism, irony, character, critic, writer.

Мақолада XIX асрнинг истеъдодли адибаси Джейн Остиннинг "Эмма" романидаги қаҳрамонларнинг портретини тасвирлаш маҳорати тадқиқ этилади. Жейн Остин романда ўзига хос образлар портретини яратиб, ўз ижодининг абадийликка юз тутишини таъминлаган ижодкор сифатида жаҳон адабиётида муносиб из қолдирди. Унинг асарида маиший турмуш жараёнлари, ҳақиқий, аниқ муаммолар, характерлар, туйғулар учун катта ҳарфлар билан ёзиладиган Ҳаёт тасвирланади.

В статье исследуется мастерствоталантливой писательницы XIX-го века Джейн Остин в создании портретов героев в романе "Эмма". Джейн Остин оставила достойный след в мировой литературе как творец, создавший уникальный портрет романа и обеспечивший бессмертие своего творчества. Его работы изображают жизненные процессы, реальные, конкретные проблемы, характеры, Жизнь, написанную заглавными буквами для эмоций.

The article explores the master ability to depict the spirit of the characters in the novel "Emma" of the talented 19th century writer Jane Austen. Jane Austen left a worthy mark on world literature as a creator who created a unique portrait of the characters in the novel and ensured that her work would face eternity. His work describes Life processes in real life, written in capital letters for real, concrete problems, characters, feelings.

Кириш. XIX асрнинг энг ёрқин ёзувчиларидан бири Джейн Остиннинг "Эмма" романи асосини жуда ақлли, ёш аёлнинг тарихини ирония орқали тасвирлаш ташкил этади. "Эмма" буюк (ва жаҳон адабиётида биринчи) интеллектуал роман ҳисобланади. Шу билан бирга "Эмма" ўз даврининг майда-чуйда ташвишлари, энг муҳими, инсон қалби тасвирланган, ўзига хос образлар яратилган, адиба асарлари ичида ўткир сарказмга йўғрилган китобдир. Жейн Остиннинг "Эмма" романи сюжети линияси оддий. Н. Демурованинг фикрига кўра, ёзувчининг бошқа асарларида бўлгани каби, бу асарнинг асосида ҳам адашиш мавзуси ётади [3]. А.Кеттле, романнинг мавзуси оила никоҳэканлиги ҳақида фикр билдириб, "Эмма" да оила масаласи биринчи ўринда туришини таъкидлайди. Чунки романнинг ўзи ҳам Мисс Тейлорнинг никоҳи тасвири билан бошланади, учта никоҳ билан тугайди ... деб ёзади" [5]. Э.Ю.Гениева Остин романларини "ахлоқий ўсиш тарихи" деб атайди [2]. Биз сўнги нуктаи назарни қўллаб-қувватлаймиз, чунки "Эмма" романи қаҳрамоннинг ахлоқий тарбияси тарихи, шахсияти шаклланиши ҳақидаги асардир. М.В.Чечетко "Эмма" романи - характерни очиб беришда Остин реализмининг янги қирраларини ва ҳақиқатни акс эттириш, ирония яратишнинг янги имкониятларини кўрсата олади деб ҳисоблайди [6.20]. Танқидчининг фикрича, бу, энг аввало, бош қаҳрамоннинг характерида намоён бўлади, бошқа ижодкорларга қараганда бу хусусият фақат адиба ижодига хосдир [6, 21].

Асосий қисм. Роман композициясига кўра учта китобдан иборат. Биринчи китоб асосий қаҳрамонлар билан таништирадиган ўн саккиз бобдан иборат. Асардаги воқеалар

ADABIYOTSHUNOSLIK

Эмманинг яқин дугонаси ёшгина Ҳарриет Смитнинг бахтини топиши атрофида кечади. Иккинчи китоб ҳам ўн саккиз бобдан иборат бўлиб, воқеа-ҳодисалар қарийб детектив жанрда ёзилган. Бадиий маконда янги персонажлар пайдо бўлади: Эмманинг қалби ва кўлини сўрашга муносиб номзод – Фрэнк Черчилл, полковник кўлида тарбияланган, уй бошқарувчилиги билан мустақил ўзини боқа оладиган ёш аёл – Джейн Фэрфакс. Айнан унинг атрофида иккинчи қисмидаги романтик интригалар марказлашади ва ўз ечимини учинчи бобдагина топади. Ва ниҳоят, учинчи китоб ўн тўққизта бобдан ташкил топган. Унда Эмма ўзининг барча адашишлари билан хайрлашиб, асарда намоён бўлган бошқа бош қаҳрамонлар билан бирга ўз бахтини топади.

ЭММА. Биринчи китоб бошқаларнинг бахти ўзининг кўлида деб ҳисоблаган Эмманинг илк адашиш тарихига бағишланган. Романнинг асосий қаҳрамони - Эмма Вудхаус – ёш ва мафтункор қиз, ўз яқинларининг шахсий бахт-саодати ҳақидаги фикрлар, ташвишлар билан тўлиб-тошган. Романнинг дастлабки саҳифаларидан маълумки, унинг ёрдами билан, уй бошқарувчиси (гувернанткаси), ишонган кишиси Мисс Тейлор турмушга чиқади. Ўзининг муҳитига руҳан яқин одамдан узоқлашган Эмма бу бўшлиқни тўлдиришга уриниб кўради ва тез орада 17 ёшли, келиб чиқиши мавҳум бўлган етим қиз - Ҳарриет Смит билан танишади. Эмма, албатта, Ҳарриетга бахтини топишга ёрдам беришни хоҳлайди, аммо Ҳарриет тақдирини унинг ўзидан бошқа киши яхши билмайди. Биз романнинг биринчи сатрлариданоқ бош қаҳрамон портрети билан танишамиз: *"Emma Woodhouse, handsome, clever, and rich, with a comfortable home and happy disposition, seemed to unite some of the best blessings of existence; and had lived nearly twenty-one years in the world with very little to distress or vexes her. She was the younger of the two daughters of a most affectionate, indulgent father; and had, in consequence of her sister's marriage, been mistress of his house from a very early period"* [1.1]. "Эмма Вудхаус, чиройли, ақлли, бойвачча, хушчақчақ, катта мулкнинг меросхўри, ер юзидаги энг яхши хислатларни ўзида бирлаштирган, бу ёруғ дунёда йигирма бир йил яшаб, қайғу ва камчиликларни қарийб кўрмаган эди. Энг меҳрибон ва сабрли отанинг иккита севимли қизидан кенжаси, опаси турмушга чиққанидан кейин, ёшлигиданоқ мулк эгаси бўлиб қолган" (**Таржима бизники. Ҳ.А.**). Ҳақиқатан ҳам биз асарда ёш ва чиройли, эрка, ўз қарашларига эга қиз билан танишамиз. Буни муаллиф шундай изоҳлайди: *The real evils, indeed, of Emma's situation where the power of having rather too much her own way, and a disposition to think a little too well of herself; these were the disadvantages which threatened alloy to her many enjoyments.* Бу ерда ҳақиқатни айтиш керакки, Эмманинг характерида ўз ихтиёрича иш тутиш, ўзига ҳаддан ташқари ишониш каби нуқсонлари бўлиб, бу унинг ҳаётдан қониқишига, ҳаётий қувончига соя солар эди. (**Таржима бизники. Ҳ.А.**). Эмма Вудхаус кўз олдимизда қайғули ҳолатда намоён бўлади: унинг яқин, ишонган дугонаси, уй бошқарувчиси Мисс Тейлор дўстини отасининг кўлида қолдириб, турмушга чиқади, қиз узоқ кўз оқшомларини отаси билан ўтказишга мажбур бўлади. Унинг дугонасига жуда яқинлиги, боғланиб қолганлигининг сабабини бизга муаллиф шундай тушунтиради: *"Sixteen years had Miss Taylor been in Mr. Woodhouse's family, less as a governess than a friend. A large debt of gratitude was owing here; but the intercourse of the last seven years, the equal footing and perfect unreserved which had soon followed Isabella's marriage, on their being left to each other, was yet a dearer, renderer recollection.* "Мисс Тейлор унга бошқарувчидан кўра кўпроқ дўст каби эди. Бу охири етти йилдаги улар ўртасидаги ёруғ ва қимматли муносабат ҳақидаги хотиралар унга улуғ эзгуликлар қилиш масъулиятини юклар эди, опаси Изабелла турмушга чиққандан сўнг уларнинг тенг ва дўстона ўзаро муносабатлари янада кучайди" (**Таржима бизники. Ҳ.А.**).

Жаноб Вудхаус. Эмма ўзининг кекса отасини жуда яхши кўради: *"but he was no companion for her. He could not meet her in conversation, rational or playful. The evil of the actual disparity in their ages (and Mr. Woodhouse had not married early) was much increased by his constitution and habits; for having been a valetudinarian all his life, without activity of mind or body, he was a much older man in ways than in years; and though everywhere beloved for the friendliness of his heart and his amiable temper, his talents could not have recommended him at any time"*. ("У отасини бутун юраги билан яхши кўрарди, аммо унинг суҳбатлари камлик қилар эди. Жиддий ёки кулгили суҳбатларда унга муносиб суҳбатдош бўла олмас

ADABIYOTSHUNOSLIK

эди). Бу ёш ўртасидаги кичик бир тўсиқ (жаноб Вудхаус кексалигида турмуш қурган) унинг саломатлиги ва одатлари туфайли янада оғирлашди; бутун умри давомида бўшашган ва касалманд бўлиб, ақл ва танани етарлича ишлатмагани учун тенгдошларига нисбатан катта кўринар эди, ҳамма жойда хайрихоҳлиги ва сезгирлиги билан севимли бўлган, аммо бирор бир талантга эга эмас эди” (**Таржима бизники.Ҳ.А.**).Жейн Остин қисқа, лаконик, ёрқин бўёқлар билан бош қаҳрамон отасининг психологик портретини яратади. *"His spirits required support. He was a nervous man, easily depressed; fond of everybody that he was used to, and hating to part with them; hating change of every kind...and from his habits of gentle selfishness, and of being never able to suppose that other people could feel differently from himself..."* Унинг руҳигақувваткеракэди. У асаблари заиф одам эди, осонгинатушқунликка тушар, ўзи ўрганиб қолган инсонларга яхши муносабатда бўлиб, уларданажралишни тасаввур этолмасдива ҳарқандайўзгаришларгатоқатқилолмасди...унда бировга зарар келтирмайдиган худбинлик одати бўлгани туфайли, бошқаларда ҳам ўзига ўхшамайдиган ҳис-туйғулар борлигини ўйламасди” (**Таржима бизники.Ҳ.А.**).Бу ҳаётда руҳан баққувват бўлмаган инсоннинг портрети эди.

Найтли. Асарнинг биринчи қисмидаёқ биз Эмма Вудхауснинг характери шаклланишида, унинг ахлоқий уйғонишида - унинг қўшниси, оилавий дўсти ва қариндоши жаноб Найтли муҳим роль ўйнаши билан танишамиз. Унингпортретига куйидагича чизгилар берилади: *"Mr. Knightley, a sensible man about seven or eight-and-thirty, was not only a very old and intimate friend of the family, but particularly connected with it, as the elder brother of Isabella's husband."* “Ўттиз етти ёки ўттиз саккиз ёшдаги мулоҳазакор жаноб Найтли Вудхаус оиласининг нафақат эски қадрдони ва яқин дўсти, балки поччаси (Изабелла эри)нинг катта акаси бўлгани учун ҳам қарийб қариндош бўлган”. (**Таржима бизники.Ҳ.А.**). Эмма Вудхаусдаги камчиликларни кўра билган жуда оз одамлардан бири ва у ҳақда гапиришга журъат қилган ягона киши – оиланинг яқин дўсти жаноб Найтлидир. Найтлининг акаси Эмманинг опаси Изабелла билан турмуш қурган, шунинг учун у, оила аъзоси сифатида, Эмма ва отаси билан жуда кўп вақтини бирга ўтказади. Бундан фойдаланиб, жаноб Найтли ахлоқ ҳақида гапиришни ва фойдали маслаҳатлар беришни яхши кўради, лекин Эмма гарчи унинг фикрларига қалбан доимо қулоқ солса-да, унинг барча маслаҳатларини ҳазилга айлантиришга ҳаракат қилади. Эмманинг отаси – худди боладай, чексиз меҳрибон, аммо ғалати туйғуларга эга одам. Кўрамизки, тарбиячисини ҳисобга олмасак, Эмманинг ҳаётида муҳим роль ўйнаган инсон бу жаноб Найтлидир. У уйланмаган, шундай бўлса-да, Эмма билан қандай муносабатда бўлиш ҳақида аниқ тасаввурга эга. Мисол учун, у совчилик билан шуғулланмаслик керак деб ҳисоблайди. Ҳарриет билан мулоқот қилмаслиги ва жуда ҳам кўп нарсаларни қилиш керак эмаслигига ишонади. Эмманинг дўсти Ҳарриет Смит, жаноб Найтлига ошиқ бўлади, бу ҳақда Эммага хабар бериб, Найтли ҳам уни севадиганга ўхшашини айтади. Энг яқин дўстини яхши кўриб қолган дугонаси иқрорини эшитиб, Эмма тўсатдан Найтлининг севишини тушуниб қолади. Бу, умуман олганда, роман сюжетининг асосий қирраларидан биридир. Меҳмоннинг обрўси қанчалик улўғлигини куйидаги матндан билиб оламиз: *"Mr. Knightley, in fact, was one of the few people who could see faults in Emma Woodhouse, and the only one who ever told her of them: and though this was not particularly agreeable to Emma herself, she knew it would be so much less so to her father, that she would not have him really suspect such a circumstance as her not being thought perfect by everybody"*. Юқорида айтганимиздек, “Мистер Найтли, аслида Эмма Вудхауснинг камчиликларини биладиган озчилик кишилардан бири ва у ҳақида фақат унга гапиришга журъат этган ягона инсон эди: бу Эмманингўзиучунжудаҳам ёқимлиэмасэди, лекин кимдир уни номукамаллиги ҳақида гапирса, бу отасига кўпроқ ёқмаслигини билгани сабабли ҳеч кимга шубҳа қилишга имкон бермасди” (**Таржима бизники.Ҳ.А.**).

Биринчи бобнинг охирига келиб, Эмма, унинг гувернанткаси Мисс Тейлорнинг муваффақиятли никоҳига ўзи сабабчи бўлганлигидан ғурурланиб, унинг ҳаётини вазифаси – бошқаларнинг бахтига сабабчи бўлиш эканлигини тушуниб етади, бунинг устига “янги қурбон”нинг пайдо бўлиши уни янада илҳом-лантиради. Бу ёш руҳоний Мисс Тейлор ва жаноб Уэстоннинг никоҳ маросимини ўтказган жаноб Элтон эди.Учинчи қисмда жаноб Элтонга умр йўлдоши бўлишга мос келадиган қиз ҳақида ҳикоя қилинади. Бу ерда миссис

ADABIYOTSHUNOSLIK

Ходдард мактабининг ўн етти ёшли талабаси Ҳарриет Смит билан учрашамиз. "She was a very pretty girl, and her beauty happened to be of a sort which Emma particularly admired. She was short, plump, and fair, with a fine bloom, blue eyes, light hair, regular features, and a look of great sweetness..." [1, 3]. "Ужуда ёқимтой ва унинг гўзаллигидан Эммахайратгатушганэди – бўйи паст, тўладан келган, оч-сарикюзи тиниқ, ёноқлари қизғиш, кўзи кўм - кўк, сочлари сарик, юз чизиклари тўғри ва қарашлари ажабланарлидаражада таъсирчан". "...she must have good sense..." "Буларнинг барчаси унинг ақл-идроки соғлом эканлигини кўрсатар эди". Эмма "all those natural graces, should not be wasted on the inferior society of Highbury and its conations." ... буларнинг барчаси табиий гўзалликлар Ҳайбери ва унинг атрофидаги паст жамиятда беҳуда сарфланиши мумкин эмас", - деган хулосага келди. Шундай қилиб, китобхон кўз олдида бош қаҳрамон характери, унинг дунёқараш ва қизиқиш доираси, сўзсиз, маълум бир ижтимоий муҳит томонидан шакллантирилганлиги яққол кўринади. У ўз даврининг ва ижтимоий синфининг фарзанди. Етарли даражада юқори қатламга мансублиги унинг туғилишиданоқ маълум эди. Ҳайберида у эгаллаган ақл-заковат, гўзаллик ва қудрат уни ноқонуний туғилган соддагина Ҳарриет Смитнинг назарида идеалга айлантиради. Эмма, Ҳарриетда шўхратпарастлик туйғуларини "тарбиялаш" жараёнини режалаштирмакда. Эмма унинг кўз ўнгида фермер Роберт Мартин билан келажакни тасвирлаб беради, аммо Ҳарриетга бахт бера оладиган бошқа ҳақиқий зиёли инсон уларнинг ёнгинасида эди. Жаноб Элтоннинг портретига янги чизикларни опаси Изабелланинг эри Жон Нейтли кўшади. У тўғри сўз ва ростини гапирадиган одам: "I never in my life saw a man more intent on being agreeable than Mr. Elton. It is downright labor to him where ladies are concerned. With men he can be rational and unaffected, but when he has ladies to please, every feature works..." "he seems to have a great deal of good-will towards you" [1, 13]. "Мен ҳаётимда жаноб Элтон каби яхши таассурот қолдириш истагида бўлган одамни кўрмаганман. Айниқса, аёлларнинг олдида жуда қаттиқ ҳаракат қилади. Эраклар билан у ўзини содда ва табиий тутуди, лекин аёлларга яхши хушмуомала қилиш керак бўлганида, бутун борлиги билан ҳаракат қиларди ... у сизнинг кўз олдингиздаяхши инсон сифатида таассурот қолдиради (**Таржима бизниқ.Ҳ.А.**). Мисс Смит Элтонга берган изоҳида, Эмма ўзининг жабрланганини тан олади, Найтли унинг ҳақиқий башарасини очиб, қизни огоҳлантиргани ҳақиқат бўлиб чиқади. У иккиюзламачи ва фикрлари мантиғи ижтимоий шароитга буйсунган. У шундай дейди:

"Miss Smith is a very good sort of girl; and I should be happy to see her respectably settled. I wish her extremely well: and, no doubt, there are men who might not object to-Everybody has their level: but as for myself, I am not, I think, quite so much at a loss. I need not so totally despair of an equal alliance, as to be addressing myself to Miss Smith!" (Мисс Смит жуда ёқимтой қиз, у ўз тақдирини яхши қура олса, чин дилдан хурсанд бўлардим, унга яхшилик тилайман... аммо уялиб қолмайдиган эраклар ҳам бўлишига шубҳам йўқ ... бир сўз билан, ҳар бирининг ўзининг муносиб одами бўлади, агар ўзим ҳақимда гапирсам, мен ҳали бу даражада пастликка тушмаганманки, мисс Смитнинг орқасидан юрсам" (**Таржима бизниқ.Ҳ.А.**).

Жейн Фэрфакс. Иккинчи китоб – ўзига хос детектив тарихга эгалиги билан ажралиб туради. Бу ерда асосий қаҳрамоннинг роли маълум бир бошқа қаҳрамон Жейн Фэрфаксга ўтади десак адашмаймиз. М.Чечетконинг ҳаққоний фикрига кўра, бу образ ўқувчини «XIX асрдаги камбағал зиёлиларнинг янги ижтимоий гуруҳи» [6, 20] билан таништиради. Жейн ҳарбий отаси ҳамда касалманд онасининг ўлимидан сўнг етим қолган қизни қўшни полковник Кемпбелл ўз тарбиясига олгунга қадар миссис ва мисс Батесларнинг камбағал қариндошлари кўлида тарбияланди. Жейн жуда яхши таълим олди, аммо полковникнинг оиласи уни бир умр таъминлай олмас эди. Қиз бир кун келиб ўзи учун яшашга мажбур бўлишини англаб етаётган эди. Туғилганидан бошлаб, туғма гўзаллик ва ақл-идроқка эга қиз ҳаёти осон кечмаслигини тушунар эди. Эмма, Мисс Батесдан Жане Фэрфакснинг яқинда келишини эшитгач, уч ой давомида унга нисбатан мулойим бўлишлари кераклигини тасаввур қилишдан хурсанд бўлмади. Севмаслик учун сабаб йўқ эди, лекин: "Mr. Knightley had once told her it was because she saw in her the really accomplished young woman, which she wanted to be thought herself" [1, 2]. "Бир вақтлар мистер Найтлининг айтишича, ёш аёлда яхши фазилатларнинг барчаси бўлган, Эмма ўзи ҳақида

ADABIYOTSHUNOSLIK

хам шундай ўйлашларини хоҳлар эди (**Таржима бизники.Ҳ.А.**). Жейн билан учрашганида, Эмма унга ҳурмат кўрсатади. Муаллиф бунинг сабабларини шундай кўрсатади: *"Jane Fairfax was very elegant, remarkably elegant; and she had herself the highest value for elegance. Her height was pretty, just such as almost everybody would think tall, and nobody could think very tall; her figure particularly graceful; her size a most becoming medium, between fat and thin, though a slight appearance of ill-health seemed to point out the likeliest evil of the two. Emma could not but feel all this; and then, her face--her features-- there was more beauty in them altogether than she had remembered; it was not regular, but it was very pleasing beauty. Her eyes, a deep grey, with dark eye-lashes and eyebrows, had never been denied their praise; but the skin, which she had been used to cavil at, as wanting color, had a clearness and delicacy which really needed no fuller bloom. It was a style of beauty, of which elegance was the reigning character, and as such, she must, in honor, by all her principles, admire it..."* Жейн Фэрфакс жуда маданиятли - ажойиб тарзда дид ва фаросатли, Эмма айна шу фазилатни ҳаммадан кўра яхшироқ қадрлар эди. У баланд бўйли эди - ҳар қандай киши уни сарвиқомат дер эди ва ҳеч ким уни новча демасди; у жуда чиройли яратилган; мафтункор, семиз ҳам, ориқ ҳам эмас, меъёрда эди. Балки касаллик излари уни ориқроқ кўрсатар эди. Буларнинг барчасини, Эмма рад этолмасди, кейин эса бу юз - бу фазилатлар - у қанчалик гўзаллик борлигини унутган; бу ноодатий чирой унинг учун барибир ёқимли эди. Қора қошлар ва киприклар, чуқур, кулранг кўзларни инкор этиб бўлмасди, териси шунчалик соф ва нозик эдики, қизғиш буёққа муҳтож эмас эди. Унинг кўз олдида жозиблага тўлган ўзига хос гўзаллик турарди Эмма, шараф ва виждонга мувофиқ, барча қоидаларига кўра, ҳайратланмасдан иложи йўқ эди... (**Таржима бизники.Ҳ.А.**). Ушбу портретнинг психологик жиҳатдан мукамал эканлигини қайд этамиз. Жейн Фейрфаксга қадар, ушбу роман қаҳрамонларидан ҳеч бири адиба томонидан ҳали бу қадар тўлиқ батафсил баён қилинмаган. Ундан ҳам чиройли ва таланти аёлнинг характерини, бошқаларга нисбатан рашкини била туриб, бу даражада тасвирлаш адибанинг портрет яратиш маҳоратини кўрсатади. Эмманинг Жейнга мурожаат қилиб айтган сўзлари муаллифнинг истеҳсосими? Ёки Эмма ўзини маънавий-ахлоқий ва эстетик қадриятларнинг даражасини ва даъволарини жамиятда умуман қабул қилинган ва ижобий деб ҳисоблайди.

Элтон хоним. Адибанинг реалистик портрет яратиш маҳорати жаноб Элтоннинг никоҳи ва унинг хотини портретини тасвирлашда ҳам яққол кўринади. *"The charming Augusta Hawkins, in addition to all the usual advantages of perfect beauty and merit, was in possession of an independent fortune, of so many thousands as would always be called ten; a point of some dignity, as well as some convenience: the story told well; he had not thrown himself away--he had gained a woman of 10,000 l. or thereabouts; and he had gained her with such delightful rapidity-- the first hour of introduction had been so very soon followed by distinguishing notice..."* [1.4] (Жозибали Августа Ҳакинс, гўзал ва ҳар қандай мукамалликни эгаллаган, минг лирадан ортиқ бойликка эга эди ва ҳар доим ўн сонини айтар эди - муҳим бир нарса эмас, лекин учун жуда муҳим аҳамиятга эга эди- шу билан мағрурланарди: у ўзини йўқотиб қўймасди, ўн минглик бойликка эга (шунга яқин) келинни тезкорлик билан топди, биринчи танишувданоқ бир-бирига маъқул келди (**Таржима бизники.Ҳ.А.**). Эмма шахсан учрашувда руҳонийнинг хотини ҳақида тасаввурга эга бўлади: *"Mrs. Elton was a vain woman, extremely well satisfied with herself, and thinking much of her own importance; that she meant to shine and be very superior, but with manners which had been formed in a bad school, pert and familiar; that all her notions were drawn from one set of people, and one style of living..."* [1, 14] (Элтон хоним - шуҳратпараст, ўзини жуда яхши кўради, ўзи ҳақида кўп ўйлайди, ўз устунлигини кўрсатишга ҳаракат қилади ва ҳеч кимни писанд қилмайди, бунинг устига ёмон тарбияланган, кўпол, ҳурматсиз, муайян доирадан ўзининг ҳаётий услубини эгаллаб олган...). (**Таржима бизники.Ҳ.А.**). У куёви Саклингнинг "Чинор даласи" (Кленовая роша) мулкани бойлик ва ҳашамат, намунадаги ҳаёт тарзи деб ҳисоблайди. Ҳамма нарсани "Чинор даласи"га ўхшайдими, йўқми, сал яқинлашса тан оларди ёки барча нарсани бойликка қараб ўлчарди. Руҳоний хотинининг маданиятсизлиги ҳамма чегаралардан ташқарига чиқади, бунинг устига хижолат бўлмасдан, миссис Уестон Эммага бошқарувчи бўлганини эслатиб ўтади. Мисс Вудхаус унга қарши гапиришга иложи бўлмай қолди: *"Mrs. Weston's manners,"* said Emma, *"were always particularly good. Their*

ADABIYOTSHUNOSLIK

propriety, simplicity, and elegance, would make them the safest model for any young woman. "Миссис Уэстон манераси доимо яхшилиги билан ажралиб турган. Уларнинг одоб-ахлоқи, дид фаросати ва соддалигини ҳар қандай ёш аёл ўзига ибрат қилиб олиши мумкин (**Таржима бизниқи.Ҳ.А.**). Бироқ анқовлиги боис миссис Элтон кинояни тушун-мади. Ҳайбери аҳолисининг тинч яшаш тарзини лойқалатган янги бир персонаж жаноб Уестонинг ўғли узоқ вақт йўқолиб кетган ва меҳмон бўлиб келган Франк Черчилл эди. Келинг, Эмманинг кўзлари билан унга қарайлик: *"he was a very good looking young man; height, air, address, all were unexceptionable, and his countenance had a great deal of the spirit and liveliness of his father's; he looked quick and sensible. She felt immediately that she should like him..."* "Ёш йигит жуда чиройли; баланд бўйли, қадди-қоматли, хулқ-атвори мукамал, отасидай қарашларида ақл-идрок мужассам эди. Дастлабки дақиқаларданок унинг ўзига ёқа бошлашини ҳис қилди" ...(**Таржима бизниқи.Ҳ.А.**). Эмма, бу инсон ўзига муносиб деб ҳисоблаб хатога йўл қўяди, аммо кейинги воқеалар унинг хато фикрлаганини кўрсатади.

Хулоса. Шундай қилиб, Жейн Остин "Эмма" романида бадиий адабиётдаги образлар галереясини тўлдириб, бир қатор характерлар ва уларнинг портретини яратди:

1. Улар мутақаббир ва иккиюзламачи Элтон ва унинг хотини.
2. Ўзини боқиш учун кам ҳақ тўланадиган меҳнат билан шуғулланишга мажбур бўлган аёллар образи галереясини бошлаган Жейн Фэрфакс образи.

3. Бу оила ва никоҳга нисбатан ўзига хос фикрга эга, чексиз меҳрибон, худбинлиги билан безовталанадиган жаноб Вудхауснинг образи.

4. Ва ниҳоят, Эмма образи. Бу ҳақда "Жане Аустеннинг таъкиди:" Мендан ташқари ҳеч ким уни ёқтирмас". Ва бу тушунарли, чунки Эмма жуда мағрур ва такаббур. У бундан ташқари ҳамма кишиларни шахмат тахтасидаги фигуралардек ҳис этади, улар у истагандек хоҳлаганча ҳаракат қилиши ёки бошқалар худди улар ўта эркисиз ва ҳис-туйғусиз қўғирчоқлардек унинг хоҳишига кўра ҳаракат қилишларига имкон беради.

Ягона истисно жаноб Найтлидир. "Ва у ҳеч қачон бировни севиб қолиши хаёлига келмаган. Шундай қилиб, шафқатсиз ҳаёт унга қаттиқ сабоқ берди" [4].

Роман қахрамонлари глобал муаммоларсиз, беҳуда, майда - чуйда ишлар билан тўлган ўз ҳаётлари билан яшайдилар. Лекин адиба уларнинг ички дунёсини маҳорат билан очиб беради. Унинг асаридида маиший турмуш жараёнлари, ҳақиқий, аниқ муаммолар, характерлар, туйғулар учун катта ҳарфлар билан ёзиладиган Ҳаёт тасвирланади.

Жейн Остин романда ўзига хос образлар портретини яратиб, ўз ижодининг абадийликка юз тутишини таъминлаган ижодкор сифатида жаҳон адабиётида муносиб из қолдирди.

АДАБИЁТЛАР

1. **Austen Jane.** Emma // <http://www/online_literature.com/austen/emma/1/> (Daleetsit. po etomu istochniku).
2. **Genieva Ye.Yu.** Chudo Djeyn Ostin. - <http://www.philology.ru/literature3/genieva-02.htm>.
3. **Demurova N.** Djeyn Ostin i yee roman «Gordost i predubejdenie». <<http://www.apropos.ru/osten/ost2/html>>
4. Intervyu s rejisserom Endryu Devisom . - <http://www.colin-firth.ru/ed.htm>
5. **Kettl A.** Djeyn Ostin. «Emma». - <<http://www/apropos.ru/osten/ost6.html>>
6. **Chechetko M.V.** Realisticheskiy roman Djeyn Ostin. Problemi tvorcheskoy evolyutsii: Avtoref. ...kand. fil.nauk. - M.: Izd-vo Moskovsk. un-ta, 1979. - S.20.